

Sinyaller ve Sistemler

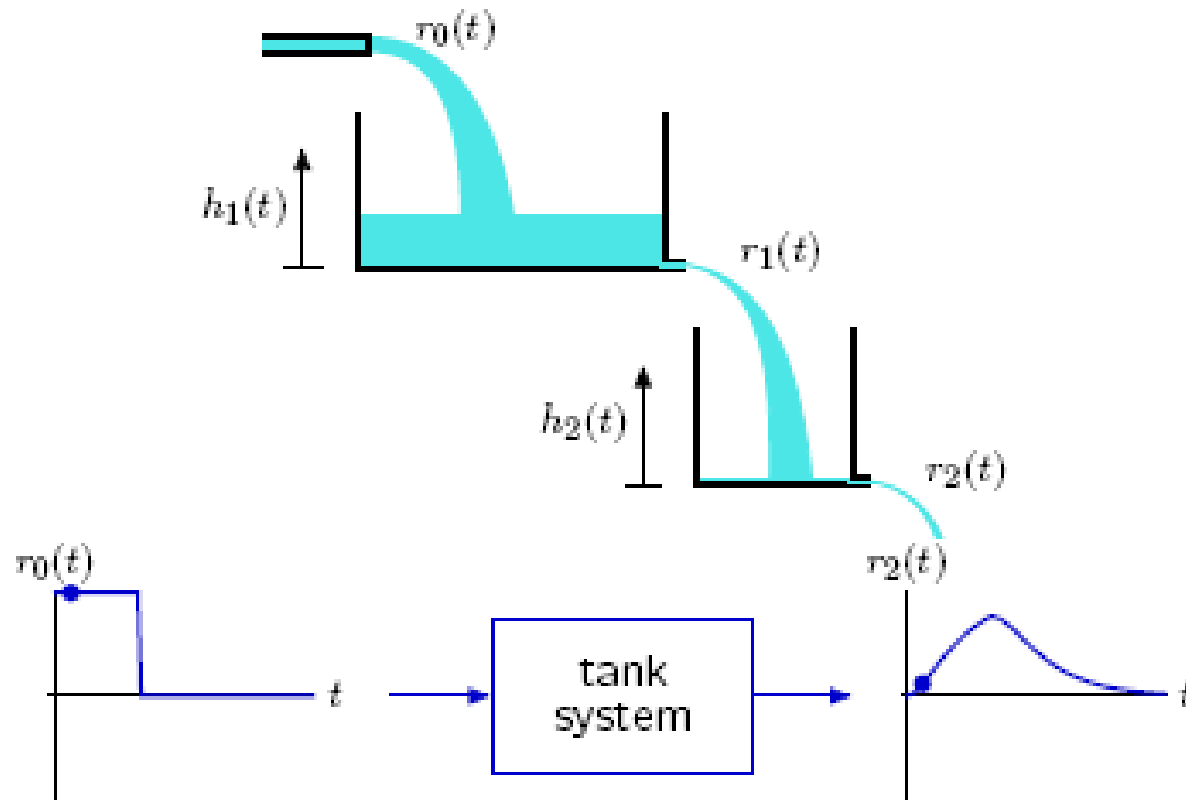
Sunu-1

Kaynaklar:

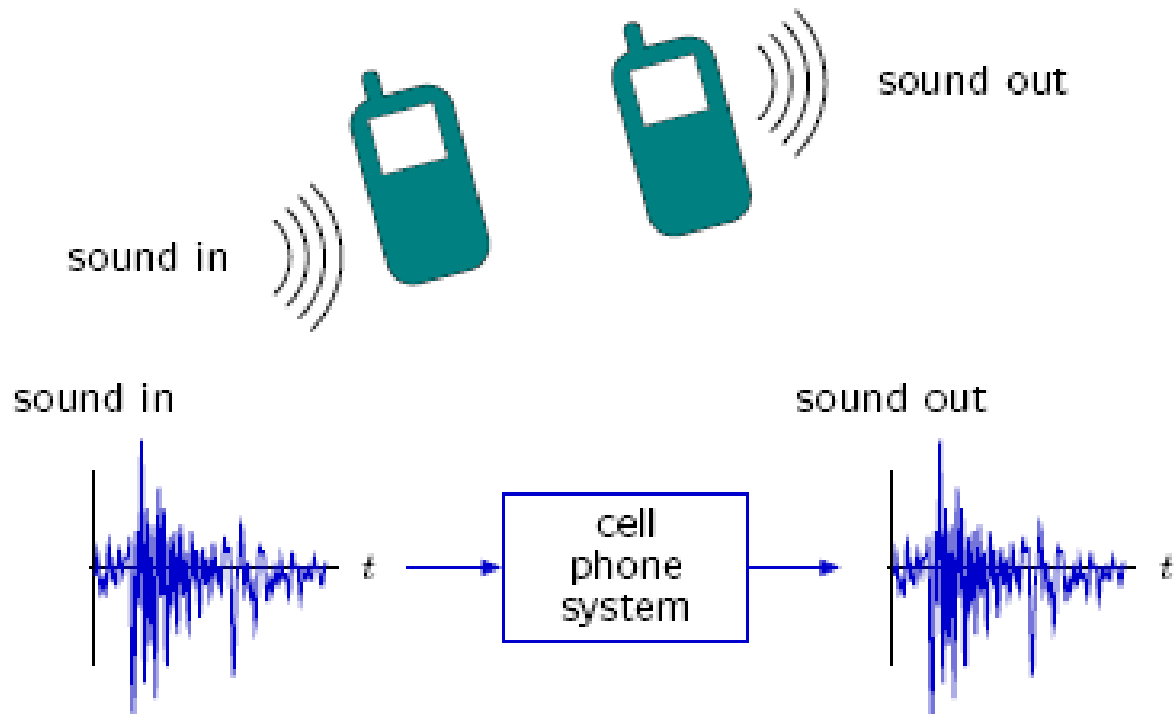
1- Signals & Systems

Yazarı: Alan V. Oppenheim

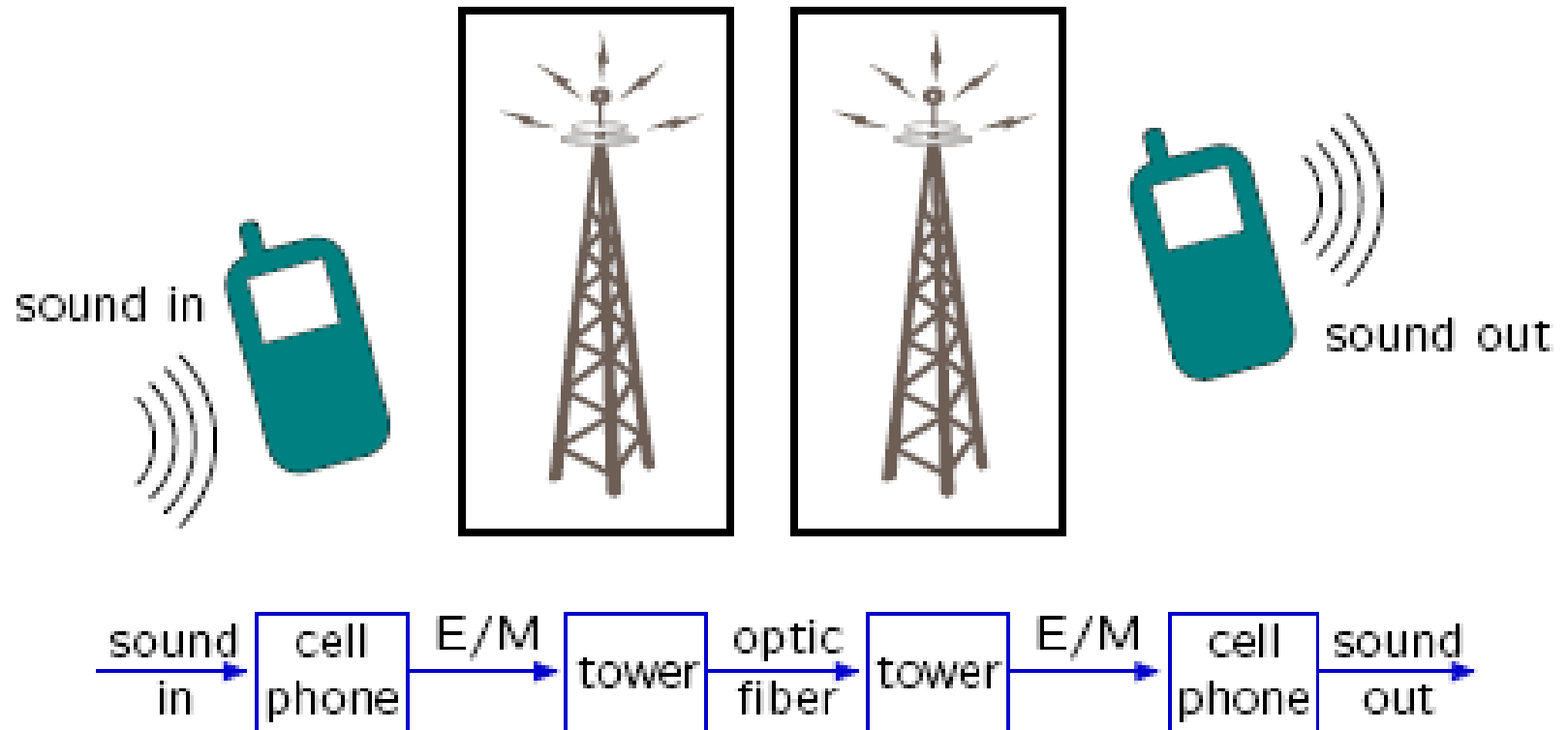
Sinyaller ve Sistemler

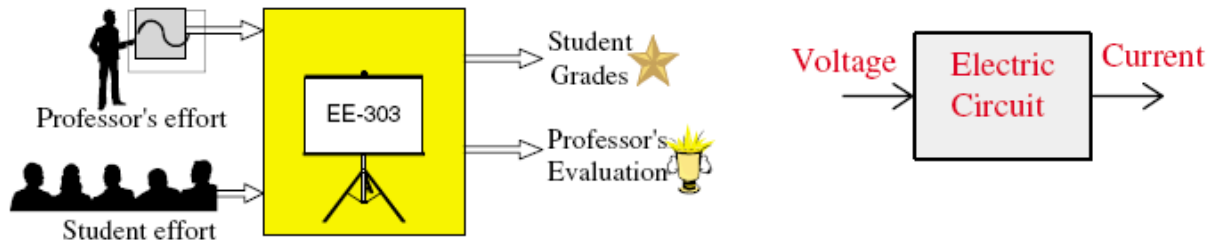
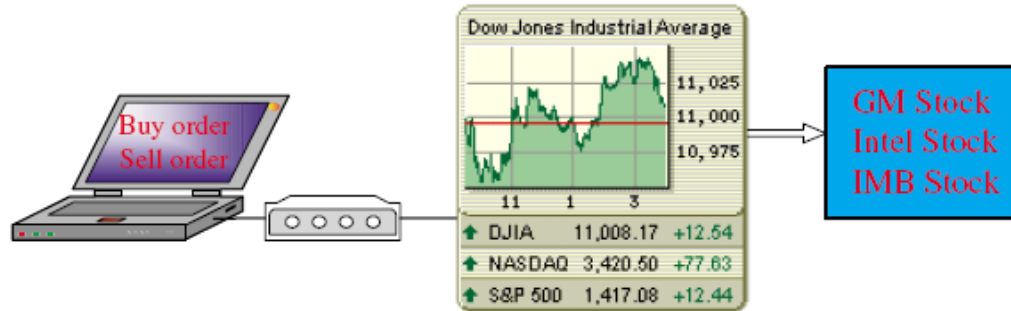
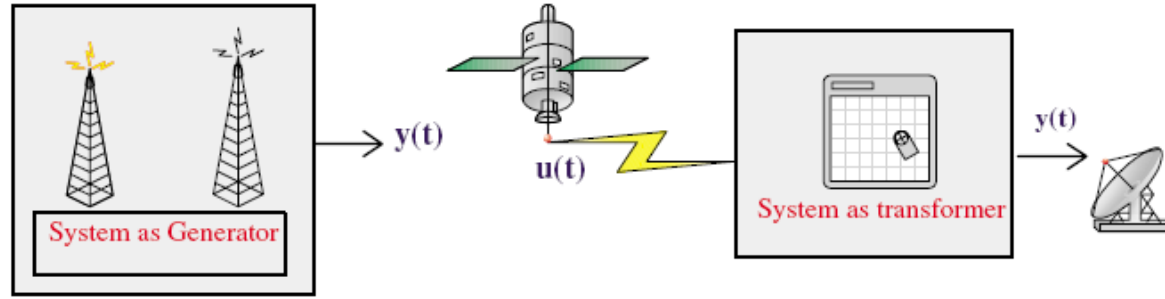
Sinyaller ve Sistemler

Sinyaller ve Sistemler

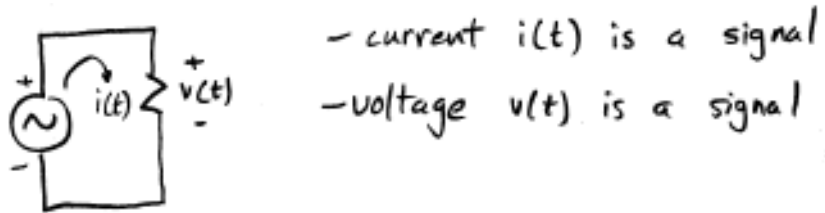
Sinyaller ve Sistemler

Bir sistem fiziksel, matematiksel bir sinyal üretir yada sinyali dönüştürür.

Sinyaller ve Sistemler

- İşaretler günlük hayatımızda önemli bir rol oynar.
- İşaret, fiziksel bir büyüklüğün (basınç, sıcaklık, akım, gerilim, vb.) bir başka fiziksel büyüklüğe (çoğunlukla zamana) göre değişimini gösterir.

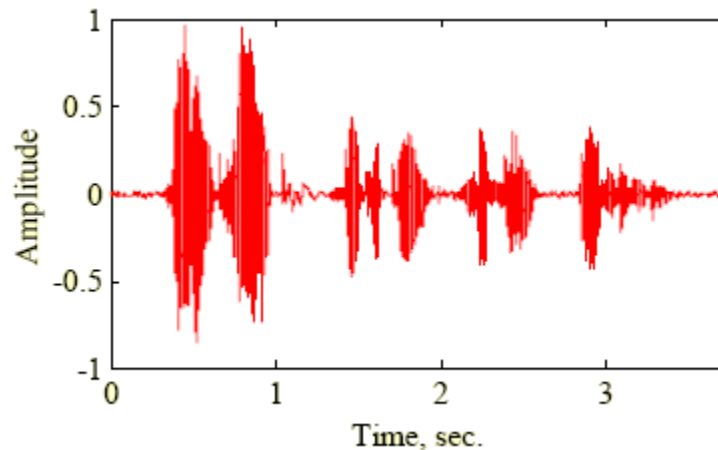

- İşaretler bir olayın davranışı veya doğası hakkında bilgi içeren bir veya daha fazla bağımsız değişkenin fonksiyonudur.

Tipik sinyallere örnekler

Ses ve müzik işaretleri—hava basıncını uzayda bir konumda zamanın bir fonksiyonu olarak temsil eder.

“I like digital signal processing” ses işaretinin dalga şekli aşağıda gösterilmiştir.

Tipik sinyallere örnekler

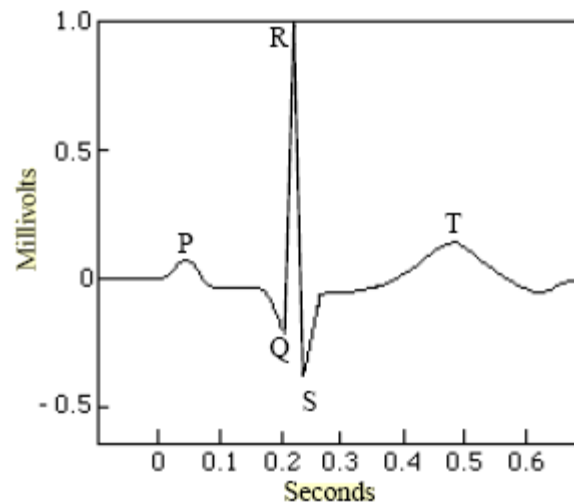
- Elektrokardiyografi (EKG) işareti–kalbin elektriksel aktivitesini temsil eder.
- Tipik bir EKG işareti aşağıda gösterilmiştir.

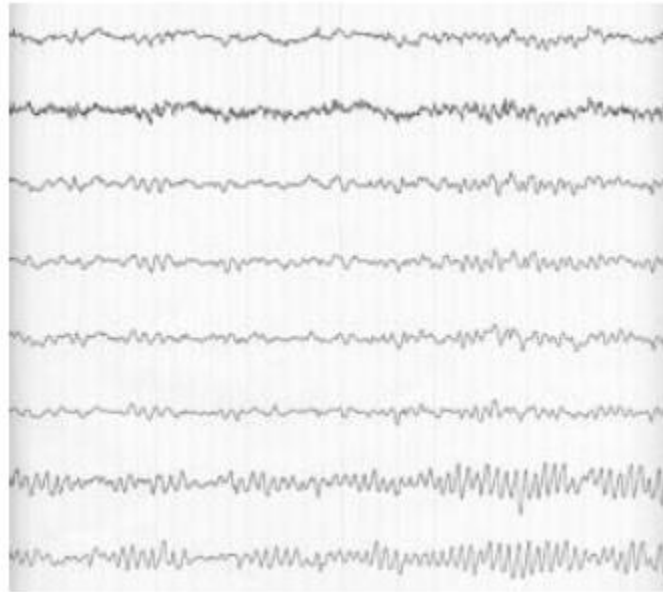
Tipik sinyallere örnekler

- EKG işareti periyodik bir dalga şeklidir.
- Dalga şeklinin aşağıda gösterilen bir periyodu, kalpten atar damarlara kan transfer işleminin bir çevrimini temsil eder.

Tipik sinyallere örnekler

Elektroenselelefogram (EEG) işaretleri: beyindeki milyarlarca nöronun rastgele uyarılmasıyla oluşan elektriksel aktiviteyi temsil eder.

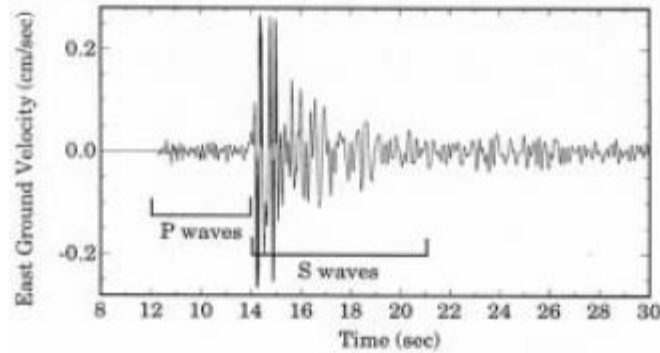
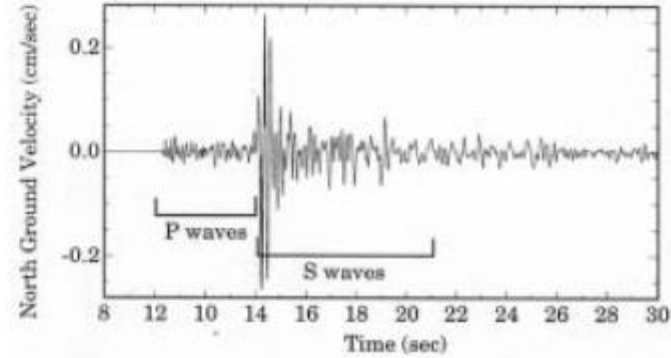
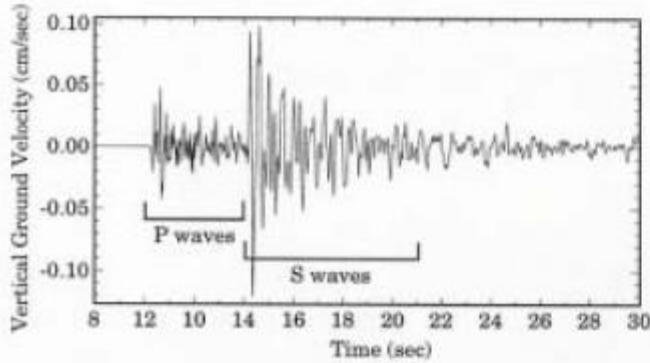

Tipik sinyallere örnekler

- Sismik işaretler—bir deprem, bir volkanik patlama veya bir yer altı patlamasından kaynaklanan kaya hareketleriyle oluşur.
- Yer hareketi, hareketin kaynağından başlayıp yeryüzünün katmanlarından tüm yönlerde ilerleyen üçtür elastik dalga oluşturur.

Tipik sinyallere örnekler

Tipik bir sismograf kaydı aşağıda verilmiştir.

Tipik sinyallere örnekler

Renksiz görüntü: ışık şiddetini iki uzamsal koordinatın bir fonksiyonu olarak temsil eder.

$$f(x,y) = x^2 - xy + 3y$$

$I(x,y)$

Zaman bağımsız bir değişken değil.

Tipik sinyallere örnekler

Video işaretleri: çerçeve olarak adlandırılan görüntü dizilerinden oluşur ve 3 değişkenin bir fonksiyonudur: 2 uzamsal koordinat ve zaman.

$$f(x,y,t) = x^2 - xyt + 3yt^2$$

Frame 1

Frame 3

Frame 5

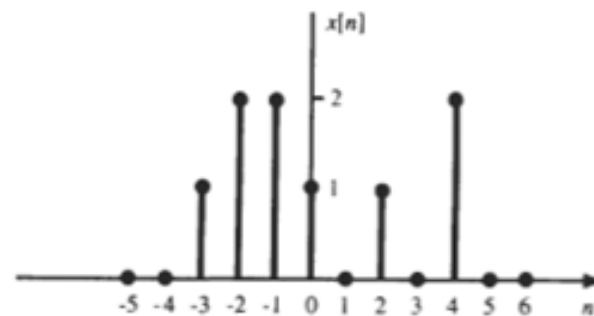
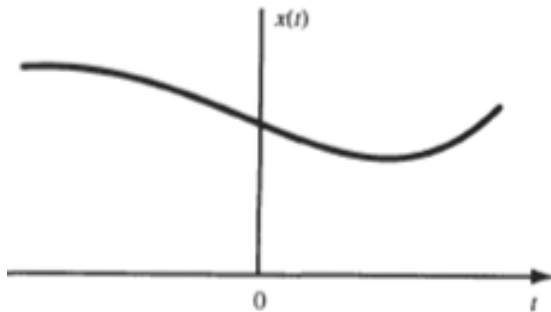
Sonuç

- Bir işaret bilgi taşımaktadır. (Akım, gerilim, basınç..)
- İşaret işlemenin amacı işaretin taşıdığı faydalı bilgiyi çıkartmaktır.
- Bilgi çıkartma yöntemi, işaretin türüne ve işaretin taşıdığı bilginin doğasına bağlıdır.
- Bu derste, sürekli-zaman ve ayrık-zaman işaretler ele alınacaktır.

İşaretlerin Sınıflandırılması

Bağımsız değişkenin (zamanın, t) aldığı değere göre:

- 1- Sürekli işaretler: Bağımsız değişken sürekli ve bu işaretler bağımsız değişkenin her değeri için tanımlıdır.
- 2- Ayırık işaretler: Bağımsız değişken (sadece belirli değerleri aldığı) sadece belirli değerler için tanımlıdır.

Sürekli-zaman ve ayırık-zamanlı işaretleri birbirinden ayırt etmek için t sembolünü sürekli-zaman değişkeni, n sembolünü ise ayırık-zaman değişkeni için kullanacağız. Ayrıca sürekli zaman değişkeninin ( ) parantezine, ayırık-zaman değişkenini ise [ ] parantezi içine alacağız.

Sürekli-zaman işaretler

Sürekli zaman işareti (Continuous-time Signal (CT) Analog)

Sürekli zaman işaret zamanın her anı için belirli bir değere sahiptir.

Örnek: $x(t) = e^{-t}$, $x(t) = \sin(5t)$, $x(t) = t^2$, ...

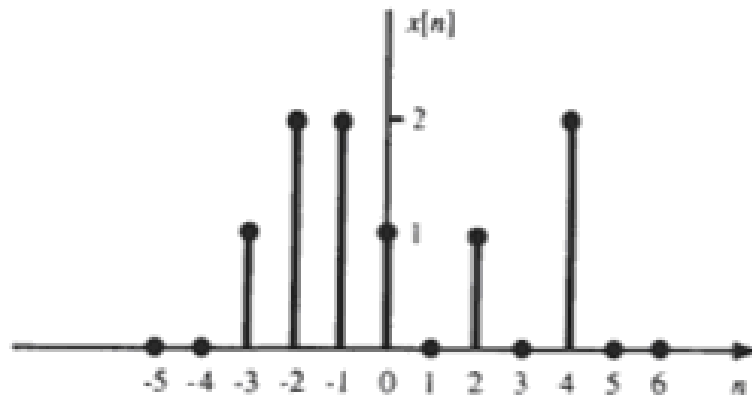

-The voltage $v(t)$ has a value at every time. It is a continuous-time signal.

Sürekli genlikli bir sürekli-zaman işaretine genel de **ANALOG** bir işaret denir.

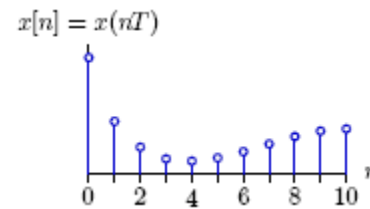
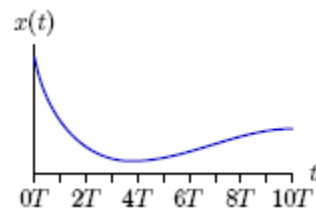
Ayrık-zaman işaretler

Ayrık zaman işaret zamanın sadece belirli anları için bir değere sahiptir.

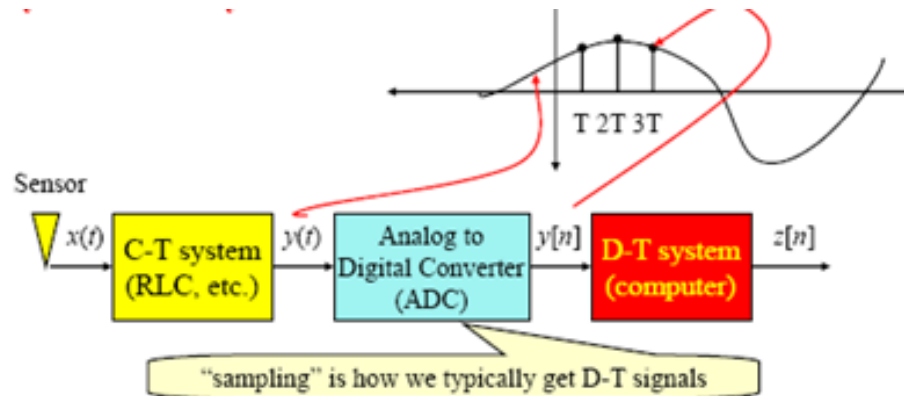

Örnekleme

Sürekli zamandan kesikli zamana dönüşüm

T = örnekleme aralığı

In this case the D-T signal $y[n]$ is related to the C-T signal $y(t)$ by:

$$y[n] = y(t) \big|_{t=nT} = y(nT)$$

T = time spacing between samples (seconds)

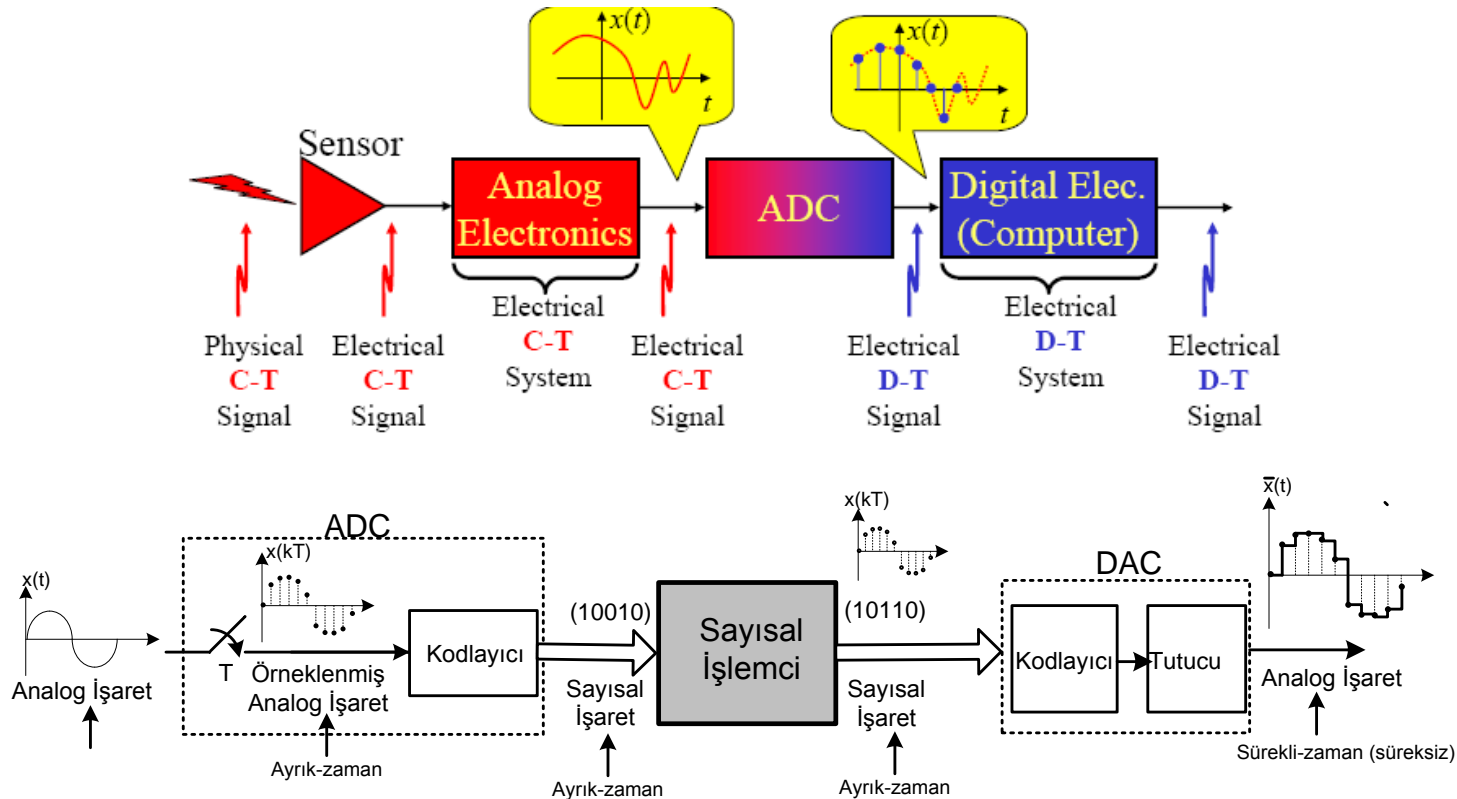
T is "sampling interval"

$1/T$ = sampling rate (F_s) in samples/second

F_s is "sampling rate"

Örnekleme

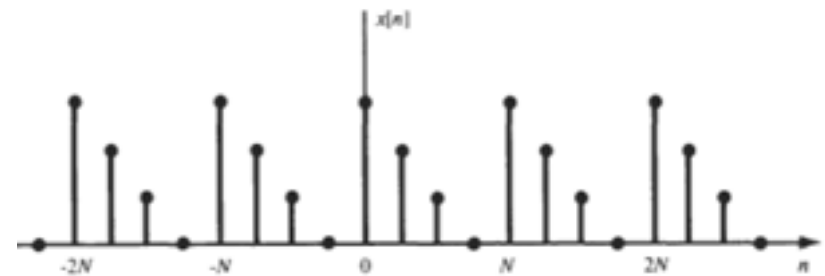
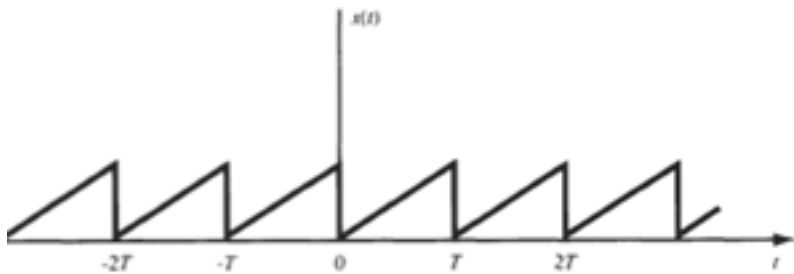
Modern sistemlerde:– Bir sensörden sürekli-zaman sinyali alınır ve modifiye edilir. Bir ADC (analog-to-digital converter) ile örnekleme yapılarak kesikli zamana dönüştürülür.

Periyodik İşaretler

Tanım: Eğer bütün t değerleri için pozitif bir T var ve $x(t)=x(t+T)$ ise $x(t)$, T ile **periyodiktir** denir. En küçük pozitif T 'ye **temel periyot** denir ve T_0 ile gösterilir.

-Periyodik olmayan işaret aperiyodik olarak adlandırılır. Benzer şekilde, eğer bütün n değerleri için pozitif bir doğal N sayısı var ve $x[n]=x[n+N]$ ise $x[n]$, N ile periyodiktir denir. En küçük pozitif N 'ye **temel periyot** denir ve N_0 ile gösterilir.

Eğer $x(t)$ T ile periyodik ise $x(t)$ aynı zamanda nT ile de $n=1,2,3,..$ periyodiktir.

Tek (asimetrik) ve Çift (simetrik) İşaretler

Çift İşaret: Bir işaret, $x(t)$ veya $x[n]$, eğer bağımsız değişkeni tersine çevrildiğinde işareti değişmiyorsa **çift işaret** olarak adlandırılır. Matematiksel olarak $x(t) = x(-t)$ veya $x[n] = x[-n]$ ise $x(t)$ veya $x[n]$ çift işarettir.

Tek İşaret: Bir işaret, eğer bağımsız değişkeni tersine çevrildiğinde işaretini değiştiriyorsa **tek işaret** olarak adlandırılır. Matematiksel olarak $x(-t) = -x(t)$ veya $x[-n] = -x[n]$ ise $x(t)$ veya $x[n]$ tek işarettir. Asimetrik

